

УДК 658.012.32.001.76:664

ПРИНЦИПОВІ ПОЛОЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТОВАРІВ ТА ТОВАРОВИРОБНИКІВ

Т. В. Аверіхіна

Одеський національний політехнічний університет, Одеса, Україна

Аверіхіна Т.В. Принципові положення формування системи забезпечення екологічної конкурентоспроможності товарів та товаровиробників

В статті викладено авторське бачення питань поглиблення наукових засад та обґрунтування новітніх підходів щодо забезпечення екологічної конкурентоспроможності товарів та товаровиробників на основі запровадження інструментальних та організаційних засобів.

Ключові слова: конкурентоспроможність товару та товаровиробника, екологічна конкурентоспроможність, забезпечення екологічної конкурентоспроможності, організаційне забезпечення, інструментальне забезпечення

Аверихина Т.В. Принципиальные положения формирования системы обеспечения экологической конкурентоспособности товаров и товаропроизводителей

В статье изложены авторское видение вопросов углубления научных основ и обоснование новых подходов по обеспечению экологической конкурентоспособности товаров и товаропроизводителей на основе внедрения инструментальных и организационных средств.

Ключевые слова: конкурентоспособность товара и товаропроизводителя, экологическая конкурентоспособность, обеспечение экологической конкурентоспособности, организационное обеспечение, инструментальное обеспечение

Averihina T. V. The principal provisions formation system of ecological competitiveness of the goods and manufacturers.

The article presents the author's vision of the issues of deepening the scientific foundation and justification of new approaches to ensure the environmental competitiveness of goods and producers on the basis of introduction of instrumental and organizational resources.

Keywords: competitive products and producers, environmental competitiveness, ensuring environmental competitiveness, organizational support, instrumental support

Забезпечення високого рівня конкурентоспроможності продукції та підприємств, які її виробляють, одна з найбільш актуальних науково – методичних проблем сучасності. Теорія і методологія забезпечення конкурентоспроможності на мікро-, мезо- і макrorівнях економічних систем та об'єктів є важливою складовою частиною економічної теорії, її прикладних застосувань, у тому числі в економічній політиці, економіці господарювання, менеджменті, соціальній економіці, економіці сталого розвитку.

Критичний аналіз накопиченого арсеналу науково-методичних рішень щодо формування та забезпечення конкурентоспроможності товарів та товаровиробників, сформульованих і апробованих як у закордонній так і у вітчизняній науці і практиці, принциповий висновок з цього аналізу про обмеженість конструктивних рішень, які концентрують увагу на обліку впливу нецінових, насамперед якісних та екологічних, детермінант формування конкурентоспроможності, є мотиваційною основою для розвитку і поглиблення теоретичних досліджень і науково прикладних розробок у цьому напрямку.

Інтенсивне та масштабне техногенне навантаження на навколишнє природне середовище, значна ресурс- та природоємність господарської діяльності та її продукції (товарів, послуг), значно нижчий у порівнянні з європейськими стандартами рівень екологічності товарів та процесів їх виробництва, суттєво обмежують конкурентоздатність економіки, її складових (секторів, галузей, підприємств, продукції) та зумовлюють необхідність подальших досліджень проблеми забезпечення конкурентоспроможності з урахуванням екологічних чинників для залучення виробниками нових сегментів вітчизняних та міжнародних ринків.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Дослідженню означеної проблеми присвячено наукові праці вітчизняних науковців Сумського, Київського, Донецького, Одеського, Луцького та інших наукових центрів досліджень проблем економіки природокористування: Ільшешенка С. М. [1], Прокопенко О. В. [2], Мель-

ника Л. Г. [3], Петровської С. А. [4], Пригари І. О. [5], Веклич О. О. [6], Лук'яненко Д. Г., Поручника А. М. [7], Александрова І. О., Бурук Г. П. [8], Попової О. Ю. [9], Садекова А. А. [10], Харічкова С. К. [11], Герасимчук З. В., Білик О. С. [12], Бондар Т. В. [13].

Проте, дослідження значущості екологічного чинника у забезпеченні конкурентоспроможності та системного бачення засобів забезпечення екологічної конкурентоспроможності товарів та товаровиробників ще знаходяться на початкових стадіях й потребують подальшого поглиблення та розвитку.

Мета даної статті – поглиблення наукових засад та обґрунтування новітніх підходів щодо забезпечення екологічної конкурентоспроможності товарів та товаровиробників на основі запровадження інструментальних та організаційних засобів.

Виклад основного матеріалу дослідження

Перехід вітчизняної економіки до стратегічних орієнтирів розвитку на засадах сталості передбачає удосконалення інструментарію забезпечення цього процесу, що максимально оперативно сприяє реагуванню на зміни чинників внутрішнього та зовнішнього середовища та необхідний рівень конкурентоспроможності (КС) національної економіки в довгостроковій перспективі. Саме тому вирішення проблем удосконалення інструментарію забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств з метою прийняття та реалізації ефективних управлінських рішень, направлених на максимізацію результатів їх діяльності в умовах конкурентного ринку, набуває особливого значення.

Для забезпечення бажаного рівня КС підприємствам в довгостроковій перспективі необхідно розробляти ефективний механізм її забезпечення. Під забезпеченням КС підприємства слід розуміти аспекти виконання загальних функцій, які визначають стратегію та політику в сфері створення і реалізації конкурентоспроможної продукції (товарів, послуг), а цілі та відповідальність у цій сфері

діяльності реалізуються за допомогою таких засобів, як планування КС, оперативне управління нею, її підвищення з метою досягнення конкурентних переваг в довгостроковій перспективі. Під суб'єктом забезпечення КС слід розуміти систему управління нею, а під об'єктом – процес, у ході якого під час створення продукції формуються конкурентні переваги [14].

Отже, систему забезпечення КС підприємства можна представити у вигляді сукупності різних підсистем впливу в залежності від об'єкту її впливу: інформаційної, наукової, правової, нормативної та ін., які відповідають за зв'язок із зовнішнім середовищем підприємства та сприяють підвищенню ефективності функціонування підсистем, що впливають на її внутрішнє середовище.

Принципові положення формування системи забезпечення екологічної конкурентоспроможності товарів і товаровиробників мають своїм фундаментом концепцію державної політики у сфері управління якістю, що спрямована на підтримку зусиль підприємств і організацій у задоволенні потреб споживачів шляхом поліпшення якості та конкурентоспроможності продукції (і, як наслідок, – товаровиробника), розвиток і впровадження методів забезпечення та управління якістю.

Інтерпретація основних положень цієї концепції для формування системи забезпечення екологічної конкурентоспроможності передбачає:

- визначення стратегічних напрямів, методів і механізмів реалізації політики у сфері забезпечення екологічної конкурентоспроможності;
- формування загальної культури екологічної конкурентоспроможності;
- постійне вдосконалення і розвиток системи забезпечення екологічної конкурентоспроможності товарів, товаровиробників і регіонів.

При формуванні системи забезпечення екологічної конкурентоспроможності підприємств необхідно дотримуватися основних принципів, характеристика яких наведена в таблиці 1.

Таблиця 1. Основні принципи побудови системи забезпечення конкурентоспроможності підприємств [15]

№	Назва принципу	Сутність принципу
1	2	3
1	Наукова обґрунтованість	Використання наукових методів і підходів при побудові системи забезпечення КС підприємств
2	Визначеність	Наявність критеріїв ефективності побудови системи забезпечення КС підприємства
3	Гнучкість	Швидка адаптація системи до змін кон'юнктури ринку та динамічного зовнішнього середовища
4	Цілеспрямованість	Підпорядкованість процесів у системі забезпечення КС цілям підприємства
5	Одностаність і сумісність	Процеси забезпечення КС повинні проводитись кожною підсистемою одночасно та не суперечити одна одній, а взаємодоповнюватися
6	Альтернативність	Пропонування різних варіантів забезпечення КС виробничих систем залежно від встановлених пріоритетів щодо утримання підприємствами конкурентних переваг

Продовження таблиці 1

1	2	3
7	Оптимальність та раціональність	Виважене використання виробничого потенціалу підприємства у процесах забезпечення при досягненні певного рівня КС
8	Відповідальність	Управління мотивацією процесів для забезпечення КС підприємства
9	Аналітичність	Врахування результатів аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства
10	Оперативність	Забезпечення необхідного методологічного інструментарію для прийняття оперативних управлінських рішень у системі забезпечення КС
11	Соціальність	Урахування інтересів трудового персоналу, споживачів та суспільства при набутті КС підприємством
12	Безперервність	Постійне та послідовне проведення процесів забезпечення КС підприємства
13	Керованість	Можливість здійснення контролю процесу адаптації на кожному етапі та вчасного коригування їх виконання
14	Рівновага	Збалансованість системи забезпечення КС із зовнішнім та внутрішнім середовищем

Таким чином, в сучасних умовах господарювання важливим завданням для сучасних промислових підприємств є досягнення відповідного рівня їх КС в довгостроковій перспективі. Основною метою управління процесом забезпечення КС промислових підприємств є її підвищення на основі вирішення завдань підвищення якості інформаційних, інноваційних, виробничих, управлінських та інших процесів.

За аналогією щодо розмежування поняття «управління якістю» та поняття «забезпечення якості» необхідно чітко визначити поняття «забезпечення екологічної конкурентоспроможності».

Узагальнення відомих підходів до цього поняття дає можливість визначити, що забезпечення екологічної конкурентоспроможності – це сукупність планованих і систематично реалізованих заходів, щодо приведення продукції (а отже і її

виробника) на рівень найвищих споживчих вимог індивідуального споживання або соціальної групи, зокрема на території проживання якої знаходиться підприємство. При цьому забезпечення «екологічної конкурентоспроможності» як складової частини «управління конкурентоспроможністю» безумовно об'єднує в собі всю сукупність вище означених завдань, адекватних набору класичних функцій управління (а саме: to plan – планувати, to organize – організовувати, to control – контролювати, to lead – керувати), які закладені у сутність цього процесу західними ідеологами теорії та практики управління, або менеджменту, що в перекладі з англійської (management) і означає управління [16].

Модель системи забезпечення екологічної конкурентоспроможності, яка базується на принципах єдності та інтегральної взаємодії вище означених функцій схематично представлена на рисунку 1.

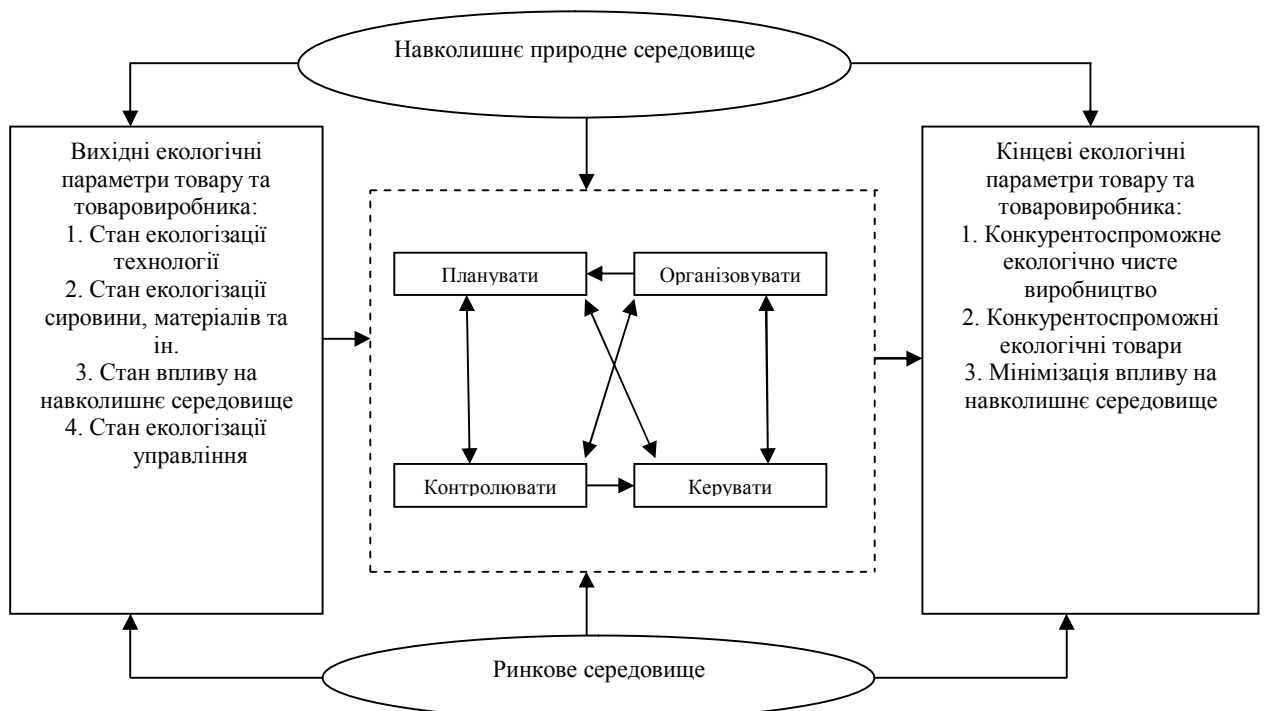

Рис. 1. Система забезпечення екологічної конкурентоспроможності товарів та товаровиробників

Підсумовуючи вище викладене принципові положення щодо формування системи забезпечення екологічної конкурентоспроможності товарів і

товаровиробників можна сформувати загальне концептуальне бачення структурно-компонентної моделі цієї системи, що ілюструє рисунок 2.

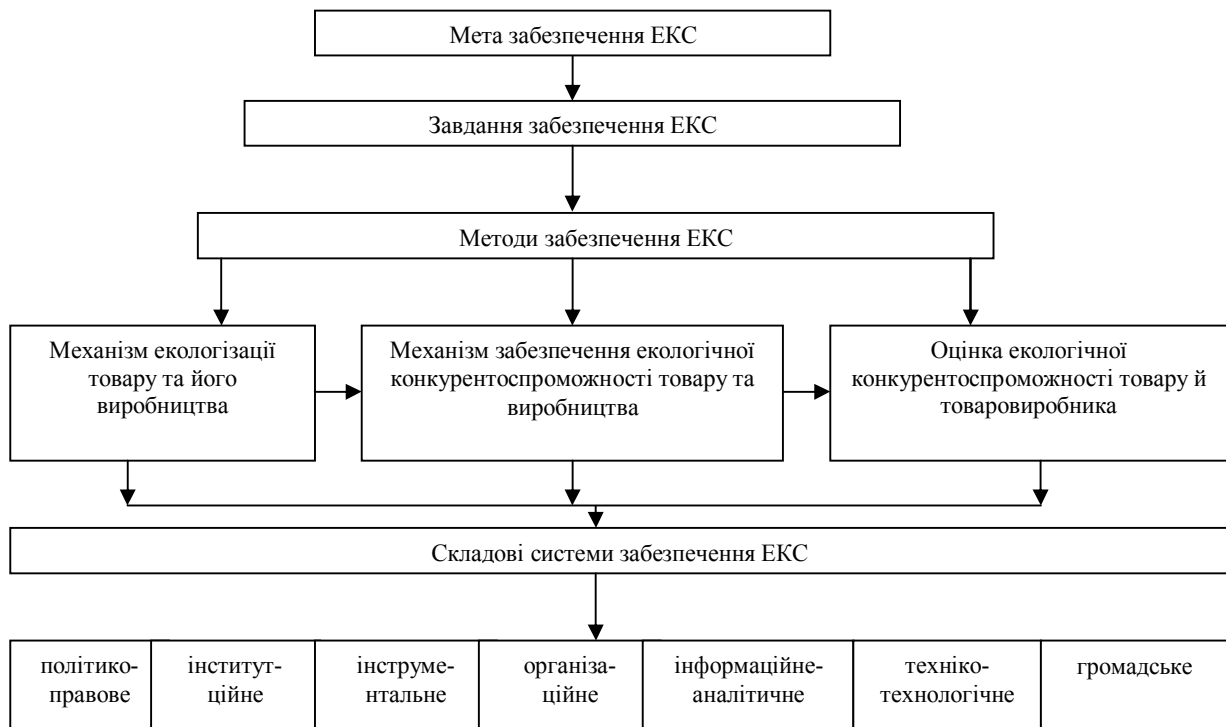

Рис. 2. Структурно-компонентна модель системи забезпечення екологічної конкурентоспроможності товарів та товаровиробників

Ключові умови (принципи) формування та забезпечення екологічної конкурентоспроможності товару і товаровиробника на всіх етапах (закупівля сировини, матеріалів, напівфабрикатів, комплектуючих виробів, обладнання, технологій, технологічні процеси, складування, транспортування і доведення до споживача) такі (рис. 3):

– інтегрованість управління виробництвом і параметрами товару з урахуванням функціональних і екологічних особливостей;

– інтегрованість управління виробництвом з урахуванням екологічних параметрів постачальників сировини, матеріалів, комплектуючих виробів і вузлів збірки, обладнання, технологій, а також перевізників і торгово-збутових мереж;

– комплексність в процесі прийняття управлінських рішень підвищення функціональної та екологічної конкурентоспроможності товару і підвищення загальної та екологічної ефективності товаровиробника, в процесі організації екологічного виробництва екологічних товарів;

– комплексність в процесі виробництва екологічно конкурентоспроможного товару та закупівлі екологічно чистих сировини, матеріалів, комплектуючих виробів; екологічні способи транспортування товару до споживача; екологічні умови зберігання та реалізації товару в торгових мережах;

– динамізм чинників внутрішнього середовища підприємства з урахуванням життєвого циклу екологічного товару та його екологічного виробництва;

– врахування альтернативних варіантів організації екологічного виробництва й екологічного асортименту товарів;

– врахування альтернативних постачальників та альтернативних сировини, матеріалів, обладнання, технологій для виробництва товарів і альтернативних варіантів організації доведення товарів до споживачів;

– орієнтованість на стратегічні цілі виробництва екологічних товарів та організації роботи товаровиробника з урахуванням екологічних чинників.

Рис. 3. Основні принципи організації забезпечення управління екологічною конкурентоспроможністю з урахуванням зовнішніх і внутрішніх чинників

Висновки

Узагальнюючи можна зробити висновок щодо актуальності подальших наукових досліджень та відповідних розробок організаційно-методичного апарату змістовного наповнення запропонованої моделі системи забезпечення екологічної конкурентоспроможності товарів та товаровиробників. Зокрема домінантними напрямками наукових пошуків та прикладних розробок мають стати деталізація структурно-

функціональної моделі інструментального забезпечення екологічної конкурентоспроможності та методичного оснащення її організаційного забезпечення на всіх рівнях економічних систем та об'єктів, де саме формується конкурентоспроможність товару, товаровиробника, окремих сегментів та секторів економіки держави, загалом національного господарства.

Список літератури:

1. Маркетингові засади впровадження екологічних інновацій: [монографія] / Ілляшенко С. М. – Суми : ТОВ «Друкарський дім «Папірус», 2013. – 184с.
2. Прокопенко О. В. Екологічний маркетинг: навч. посіб. / О. В. Прокопенко. – К: Знання, 2012. – 319 с.
3. Социально-экономический потенциал устойчивого развития: Учебник / Под ред. проф. Л. Г. Мельника (Украина) и проф. Л. Хенса (Бельгия). – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2007. – 1120с.
4. Петровська С. А. Урахування екологічної складової при оцінюванні інвестиційної привабливості регіону: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.: спец.

- 08.00.06 «економіка природокористування та охорони навколишнього середовища» / Петровська С. А. – Суми, 2014. – 20 с.
5. Пригара І. О. Теоретико-організаційні основи активізації екологічного аудиту в умовах ринкових відносин : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук: спец. 08.00.06 «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища» / Пригара Ірина Олександрівна – Суми, 2014. – 20 с.
 6. Веклич О. Совершенствование экономических инструментов экологического управления в Украине / О. Веклич // Экономика Украины. – 1998. – №9. – С. 65–74.
 7. Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку: [монографія]: У 2т. –Т II / Д. Г. Лук'яненко, А. М. Поручник, Л. Л. Антонюк та ін.; За заг. ред. Д. Г. Лук'яненка, А. М. Поручника. – К.: КНЕУ, 2006. – 592с.
 8. Александров И. А. Метод оценки конкурентоспособности промышленной продукции с учётом экологического фактора / И. А. Александров, А. Ф. Бурук. // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: Економічна. – 2008. – №33–1 (128). – С. 90–98.
 9. Економічні механізми забезпечення екологічної спрямованості розвитку суб'єктів господарювання: [монографія] / О. Ю. Попова. – Донецьк: ДВНЗ «ДонНТУ», 2010. –430с.
 10. Механизмы эколого-экономического управления предприятием: [монография] / А. А. Садеков – Донецк: ДонГУЭТ им. М. Туган-Барановского, 2002.–311с.
 11. Харічков С. К. Методичні підходи до оцінки екологічної конкурентоспроможності продукції та еколого-економічного рейтингу підприємства / С. К. Харічков, Т. В. Аверіхіна // Економіка: реалії часу.–2012.–№3–4(4–5).–С.23–27.
 12. Еколого-економічні засади підвищення конкурентоспроможності регіону монографія / З. В. Герасимчук, О. С. Білик. – Луцьк : Вежа-Друг 2014. – 284с.
 13. Бондар Т. В. Організаційно-економічний механізм забезпечення конкурентоспроможності підприємства з урахуванням екологічного фактора : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук : спец. 08.00.06 «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища» / Бондар Тетяна Вікторівна – Суми, 2014.– 21с.
 14. Кузьмін О. Є. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства: [підручник] / О. Є. Кузьмін, Н. І. Горбаль. – Львів: Видавництво «Компакт-ЛВ»,2005.–188с.
 15. Драган О. І. Система забезпечення конкурентоспроможності підприємств: методологічні аспекти [Електронний ресурс] / О. І. Драган // Вісник ЖДТУ. – 2008. – Режим доступу до ресурсу: <http://eztuir.ztu.edu.ua/3079/1/239.pdf>
 16. Манцуров І. Г. Інституційне планування в системі державного регулювання економіки: [монографія] / І. Г. Манцуров. – К.: НДЕІ, 2011. – 655с.

Надано до редакції 12.11.2014

Аверіхіна Тетяна Володимирівна / Tetyana V. Averihina
gradov69@mail.ru

Посилання на статтю / Reference a Journal Article:

Принципові положення формування системи забезпечення екологічної конкурентоспроможності товарів та товаровиробників [Електронний ресурс] / Т. В. Аверіхіна // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2015. – № 2 (18). – С. 195-200. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n2.html>